

# Giovanni Battista Alovisi a raně barokní hudba na Moravě

*Eduard Tomašík*

Počátkem listopadu vyšla ve světové premiéře nahrávka s názvem *Zapomenuté klenoty raně barokní opery obsahující výběr nejzajímavějších skladeb G. B. Alovisiho. Jedná se o jednoho z mála hudebních skladatelů, kteří s první vlnou italského barokního exportu odešli začátkem 17. století na Moravu, kde působili až do konce svého života.*

O datu jeho narození nevíme takřka nic. Dá se pouze odhadovat kolem roku 1600. Narodil se v Boloni, jak se lze dočíst v jeho sbírkách. Alovisi se stal františkánským mnichem a doktorem teologie. Nějaký čas zastával funkci kapelníka katedrály v Sacile poblíž Udine. Již roku 1628 však tentýž post získal ve své rodné Boloni u františkánů. Krátce na to se ocitá v Praze jako alumnus, bakalář a prefekt koleje sv. Bonaventury, v jejímž čele stál pražský arcibiskup kardinál Arnošt Harrach. Osobní přátelství Harracha s olomouckým arcibiskupem a kardinálem Františkem Dietrichsteinem zřejmě způsobilo, že poměrně mladý Alovisi byl doporučen do dietrichsteinských služeb, kde zůstal až do konce svého života. Roku 1631 nastoupil jako kardinálův sekretář, hudební prefekt a teolog. Po smrti Františka Dietrichsteina (1636) zastával tytéž funkce u kardinálova nástupce, jeho synovce Maxmiliána. Stopy po osudu Alovisiho se ztrácejí rokem 1644, kdy mu vychází třetí reedice sbírky duchovní hudby *Coelestis Parnasus* z roku 1628. Z tohoto důvodu zůstalo datum a místo Alovisiho úmrtí zcela nejasné. Nedávno se nám však podařilo nalézt v dietrichsteinské korespondenci několik dopisů z posledních let Alovisiho života, které nejenže vysvětlily zmizení tohoto jména z hudebního

světa té doby, ale také upřesnily datum jeho úmrtí na počátek roku 1665 v brněnském minoritském konventu, jehož byl členem.

Jak jsme již zmínili, Alovisi byl prvním sekretářem a hudebním prefektem u kardinála Františka Dietrichsteina, sídlícího nejčastěji v Mikulově. Jako kardinálův sekretář se Alovisi pohyboval nejen v rámci celého českého státu, ale musel být v kontaktu s mnoha státníky a církevními představiteli ve většině center katolické Evropy. Jeho rukama procházela jistě značná část dietrichsteinské korespondence. To vše učinilo z Alovisiho velkého vzdělance a teologa, který musel mít na kulturu na Moravě značný vliv. Zůstává však stále záhadou, proč se život tak vysoce postaveného muže zásadně změnil po roce 1644. To už byl Alovisi farářem v Dolních Kounicích, k nimž pak přibýly Perná a Dolní Věstonice na Mikulovsku. Díky těmto funkcím pravděpodobně úplně rezignoval na hudební kariéru v té době již poměrně známého skladatele. Z jeho dopisů adresovaných knížeti Ferdinandu Dietrichsteinovi se dovídáme o každodenních starostech, které Alovisiho zaměstnávaly, jako je shánění dřeva na stavbu kaple či orodování za hříšníky atd. Zemřel opuštěný a těžce nemocný.



Kardinal František Dietrichstein

O tom, že Giovanni Battista Alovisi nepatřil ve své době mezi neznámé osobnosti, svědčí mimo jiné fakt, že všech šest jeho sbírek duchovní hudby bylo tištěno v Benátkách u věhlasného Bartolomea Magniho. V tomto prestižním notovém vydavatelství vycházela díla skladatelské elity té doby, jako byli Claudio Monteverdi, Adriano Banchieri, Agostino Agazzari, Tarquinio Merulo a další. První sbírka *Coelestis Parnasus*, [...] opus primum 1628 vyšla pro velkou oblibenost dokonce v reedici roku 1644. Byla napsána v Itálii a obsahuje dvoj- až čtyřhlasá moteta, některá využívají

i dvou koncertantních houslí. Z italského období pochází také Celeste Palco [...] opera seconda (1628) pro sólový hlas a basso continuo. Téhož roku vydává Magni mešní sbírku *Harmonicum coelum*, [...] dedikovanou kardinálu Harrahovi. Ve srovnání s předešlými dvěma opusy je psána ve starším stylu zvaném *stile antico*. Arcivévodovi Leopoldu Vilémovi věnoval Alovisi svůj opus *quartum Contextus musicarum proportionum*, [...] (1637) obsahující dvou až šestihlasá moteta. Pozoruhodné je, že celý cyklus je datován ve Vídni v září 1636. Pro mikulovskou loretu napsal Alovisi sbírku *Mariánských antifon* pro dva až čtyři hlasy *Corona stellarum* [...] (1637) dedikovanou manželce Maxmiliána Dietrichsteina – Anně Marii. Poslední opusové číslo 6 má *Vellus aureum* [...] (1640) datovanou v Mikulově a zahrnujících 10 loretánských litaní pro čtyři až osm hlasů.

Všeobecně lze o Alovisiho díle říci, že z kompozičního hlediska je na velmi vysoké umělecké úrovni. Díky své stylové rozmanitosti představuje ideální sondu do sakrální produkce na Moravě v první polovině 17. století, v níž se mísilo několik vlivů – starší projev vokální polyfonie, výdobytky italské monodie a raně barokního koncertantního stylu v případě Alovisiho obohacené o odvážnou chromatiku a benátskou vícesborovou techniku. Vzhledem k vysokému postavení kardinála Dietrichsteina musel jeho hudební sekretář přicházet běžně do kontaktu s hudbou vídeňského císařského dvora, s hudbou katolické části Německa, produkcí papežského Říma a dalšími centry. Základní vliv na něho musela mít i hudba jeho rodné Boloně a celé severní Itálie.

Alovisi je jediným známým italským skladatelem, který na Moravě aktivně strávil většinu svého života a v tomto prostředí zapustil silné lidské i hudební kořeny. Vezmeme-li na vědomí fakt, že česká hudba se mnoha velkými jmény v 17. století chlubit nemůže, je až zarážející, že v dějinách naší hudby o této významné osobnosti není ani zmínka.

Prostřednictvím jeho osobnosti se můžeme více dovědět nejen o cestách, kterými proudila duchovní hudba na Moravu v první polovině 17. století, ale poznat také blíže produkci, která zněla z kůrů dietrichsteinského vlivu. V příštích číslech *Opus musicum* se budeme dále setkávat s jednotlivými sbírkami Alovisiho díla od jeho italských let až do doby, kdy již jako zkušený komponista rezignoval na hudební dráhu a dal se neúnavně na cestu lokálního faráře. Jsem přesvědčen o tom, že hlubší poznání života a díla Giovanniho Battisty Alovisiho jako důležitého článku mozaiky hudebního života Moravy bude nejen zajímavé pro čtenáře, ale přispěje také k dalšímu objasnění evropských hudebních vztahů.

*Eduard Tomaščík se zabývá interpretací hudby 16. a 17. století na základě podrobného studia dobových pramenů. Ve středu jeho zájmu stojí duchovní hudba, zvláště pak česká hudba ve vztahu k okolním zemím. V současnosti působí jako lektor na Akademii staré hudby při FF MU v Brně. V roce 1998 založil komorní soubor staré hudby Societas Incognitorum, jehož je uměleckým vedoucím.*